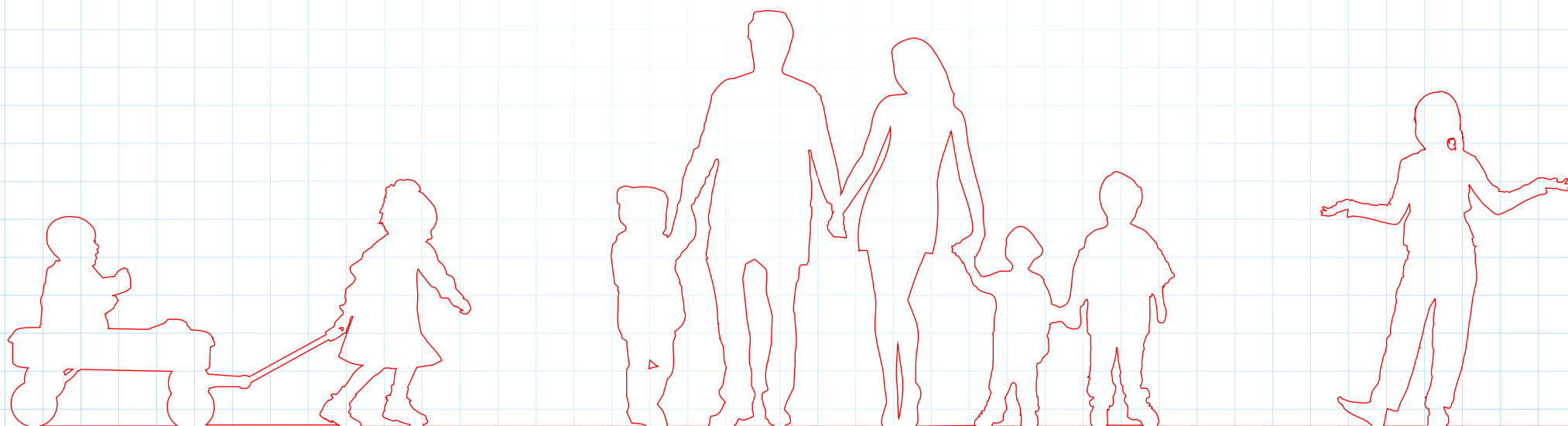
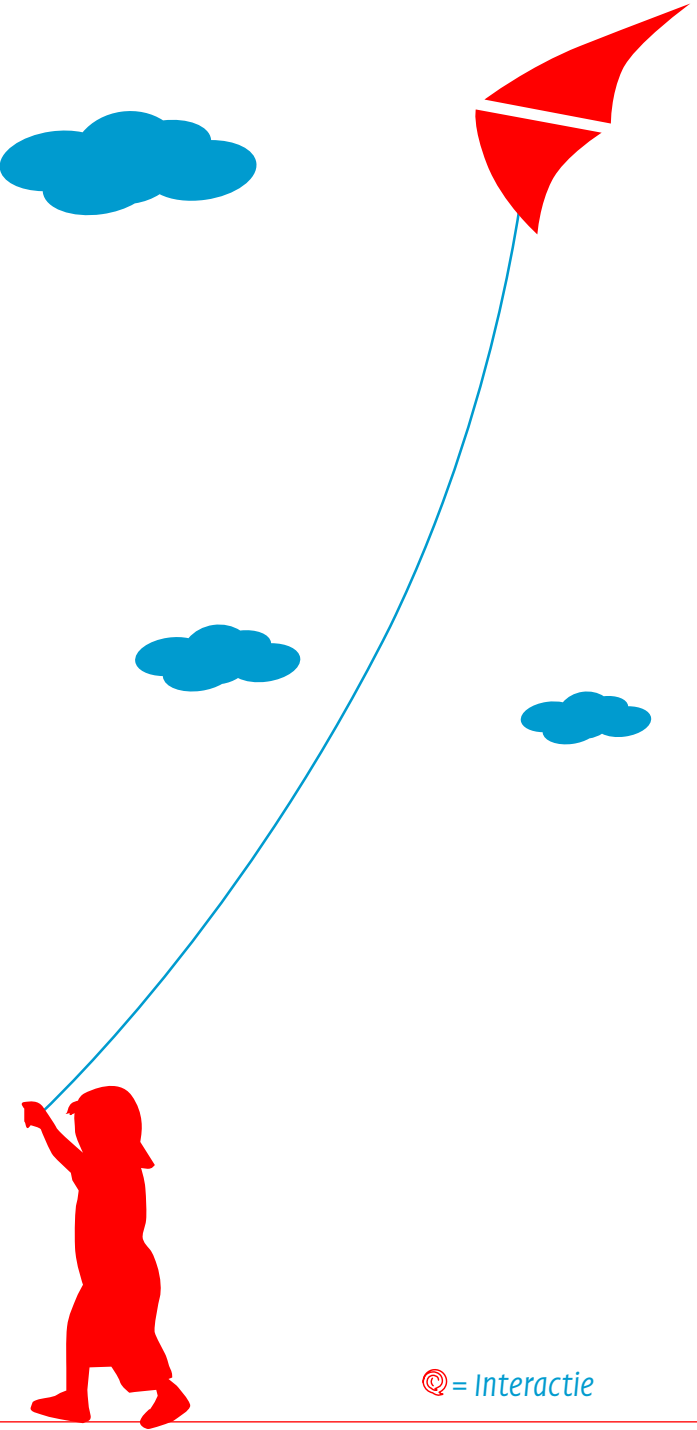

Handreiking aan Nederlandse gemeenten voor

effectief kindgericht armoedebeleid

Voorwoord

Geen dagelijkse warme maaltijd of geen nieuwe kleding als dat nodig is. Niet lid kunnen zijn van een sportvereniging of naar muziekles gaan. Ook het vieren van je verjaardag met cadeautjes van je ouders en een traktatie op school is geen vanzelfsprekendheid. Kinderen, die in Nederland opgroeien, worden dagelijks geconfronteerd met geldgebrek. Omdat materiële zaken ontbreken, maar vooral omdat ze niet mee kunnen doen.

Steeds meer kinderen in Nederland groeien op in armoede. Momenteel 384 duizend, oftewel een op de negen kinderen. Dit zijn niet alleen kinderen, van wie de ouders moeten rondkomen van de bijstand. Het kunnen ook kinderen zijn van zelfstandig ondernemers of woningbezitters, die hun huis niet verkocht krijgen. Kortom: gezinnen, die niet altijd op het netvlies van gemeenten staan.

Ik heb in mijn rapport 'Kinderen in armoede' gemeenten geadviseerd om een armoedebeleid te ontwikkelen, waarin hulp direct ten goede komt aan kinderen. Dit kan met een kindpakket: een pakket dat de meest noodzakelijke behoeften bevat, aangevuld met zaken om mee te kunnen doen in de samenleving. Denk hierbij aan een stel winter- en zomerkleren, zwemlessen, toegang tot lokaal openbaar vervoer en deelname aan een wekelijkse activiteit ter ontspanning of sportieve of culturele ontwikkeling.

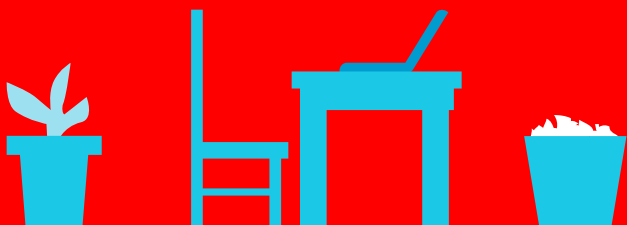
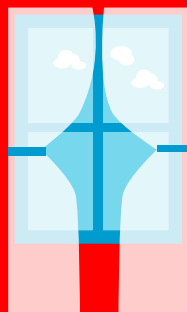
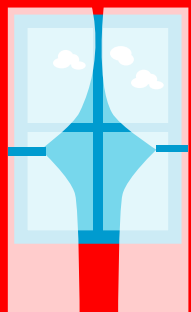
Veel gemeenten zijn met deze aanbevelingen aan de slag gegaan. Mooie voorbeelden hiervan zijn Amsterdam, Groningen en Nuenen, waar het kindpakket (binnenkort) lokaal wordt ingezet. Ook zijn er gemeenten die aangeven niet te weten hoe ze hun lokale armoedebeleid beter kunnen laten aansluiten bij de doelgroep. Om het voor hen eenvoudiger te maken, bied ik gemeenten deze handreiking aan. Het bevat tips en adviezen van kinderen en jongeren hoe een gemeente een kindgericht armoedebeleid tot een succes kan maken. Ook bevat het een aantal goede voorbeelden (uit Den Haag, Zoetermeer en Tilburg) van hoe kinderen en jongeren betrokken worden bij het inrichten van gemeentelijk armoedebeleid.

Tot slot mag in dit document informatie niet ontbreken over jeugdparticipatie en hoe dit ingezet kan worden. Kinderen hebben het recht om gehoord te worden en hun mening te geven over zaken die hun aangaan. Ik hoop dat u dit ter harte neemt, niet alleen omdat dit nu eenmaal staat in het Kinderrechtenverdrag. Maar vooral omdat u de meerwaarde ziet in het verbeteren van uw armoedebeleid. Laat kinderen in armoede niet langs de zijlijn staan.

Ik wil alle kinderen, ouders en professionals die hebben meegewerkt aan deze handreiking van harte bedanken.

Marc Dullaert
de Kinderombudsman

De Kinderombudsman en het Kindpakket

De Kinderombudsman heeft in juni 2013 zijn [rapport](#) gepresenteerd naar kinderen in armoede. Eén van zijn belangrijkste aanbevelingen aan gemeenten is om meer aandacht te besteden aan kinderen, die opgroeien in armoede. De Kinderombudsman vindt dat zij meer moeten inzetten op hulp, die direct ten goede komt aan de sociale, geestelijke en lichamelijke ontwikkeling van kinderen. De Kinderombudsman raadde gemeenten aan een kindpakket samen te stellen.

Wat is een kindpakket?

Een kindpakket is een pakket, dat kinderen in armoede voorziet van tenminste de meest noodzakelijke behoeften, aangevuld met zaken om mee te kunnen doen in de samenleving. Denk hierbij aan vouchers voor basisbenodigdheden zoals een stel winter- en zomerkleren, lessen voor een basiszwemdiploma, een bibliotheekpasje, toegang tot lokaal openbaar vervoer en deelname aan een wekelijkse activiteit ter ontspanning of sportieve of culturele ontwikkeling. Een kindpakket moet eenvoudig aan te vragen zijn en rechtstreeks ten goede komen aan het kind.

Hoe zit het met armoede en de rechten van kinderen?

Elk kind heeft recht op een levensstandaard die toereikend is voor zijn lichamelijke, geestelijke, intellectuele, zedelijke en sociale ontwikkeling. Ouders moeten daarvoor zorgen en de Staat moet hen daarbij ondersteunen. Dat staat in het VN [Kinderrechtenverdrag](#) . De Kinderombudsman controleert of de kinderrechten in Nederland worden nageleefd.

Waarom is een kindpakket zo belangrijk?

Uit onderzoek van de Kinderombudsman blijkt dat veel kinderen, die opgroeien in armoede, dagelijks worden geconfronteerd met

geldgebrek: geen dagelijkse warme maaltijd en geen nieuwe kleding als dat nodig is. Lid zijn van een sportclub of het vieren van een verjaardag is geen vanzelfsprekendheid. Daarnaast hebben veel kinderen het gevoel niet mee te kunnen doen en buitengesloten te worden. Een kindpakket voorziet in de behoefte van deze kinderen om niet langer langs de zijlijn te staan.

Voor wie is een kindpakket?

De Kinderombudsman vindt dat het kindpakket beschikbaar moet zijn voor iedereen tot achttien jaar, die opgroeit in een huishouden met een besteedbaar inkomen onder de norm van 120% van het sociale minimum.

Hoe stel ik een kindpakket samen?

Gemeenten beslissen zelf over de inhoud van het kindpakket. Bij de samenstelling van een kindpakket, vormen de [ontwikkelingsfase van het kind](#) en de [soort kosten](#) die daarbij horen een belangrijke afweging. De Kinderombudsman adviseert gemeenten om over de inhoud van het pakket in gesprek te gaan met kinderen en jongeren, die in de gemeenten wonen. Dit zorgt ervoor dat het aanbod overeenkomt met de behoeften van deze kinderen en jongeren. Lees meer over het opstellen van een kindpakket, samen met jongeren op [pagina 5](#) .

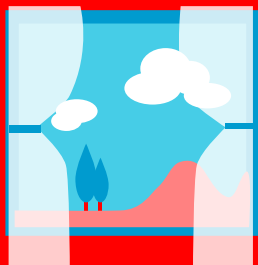
Wat moet er in een kindpakket?

Gemeenten zijn verantwoordelijk voor het lokale armoedebeleid en daarmee dus ook voor het aanbod voor de jeugd die in armoede opgroeit. Een gemeente bepaalt dus ook zelf de inhoud van een kindpakket. Jeugdsportfonds & Jeugdcultuurfonds, Stichting Leergeld Nederland, Nationaal Fonds Kinderhulp, Stichting Jarige Job, Resto Van Harte en Voedselbanken Nederland hebben een [Pact](#) voor kinderen in armoede ondertekend. Zij kunnen gemeenten ondersteunen in het optimaliseren van het doel en het bereik van het lokale kindpakket.

Welke gemeenten hebben al een kindpakket ingevoerd?

Diverse gemeenten bieden kinderen, die opgroeien in armoede, momenteel een kindpakket aan. Op de website van [Groningen](#) staat overzichtelijk wat deze gemeente in haar kindpakket aanbiedt aan kinderen en jongeren. [Amsterdam](#) heeft na eigen onderzoek haar aanbod aan voorzieningen verruimd in de vorm van een kindpakket: kinderen maken met hun voucher zelf een keuze uit een aanbod van onder andere kleding, een fiets of een activiteit op het gebied van sport, kunst en cultuur voor langere duur. [Nuenen](#) heeft samen met de lokale jeugdraad de inhoud van het kindpakket samengesteld dat eind 2013 is verstrekt.

Acht tips van jongeren voor een succesvol kindpakket

De Kinderombudsman heeft na het verschijnen van het rapport veel adviesvragen van gemeenten gekregen over het kindpakket. Veel gemeenten zijn met de aanbevelingen aan de slag gegaan. Ook zijn er gemeenten die aangeven niet te weten hoe ze hun lokale armoedebeleid beter kunnen laten aansluiten bij de doelgroep. De Kinderombudsman heeft kinderen en jongeren gevraagd gemeenten te adviseren hoe ze tot een succesvol kindpakket kunnen komen.

Acht tips

Van kinderen en jongeren voor een succesvol kindpakket:

1. Maak (meer) gebruik van ideeën van (arme) kinderen/jongeren zelf
2. Maak het kindpakket op een positieve manier bekend
3. Maak de inhoud van een pakket geschikt voor kinderen en jongeren van alle culturen en leeftijden
4. Benader kinderen die net in armoede zitten, anders dan kinderen die al hun hele leven armoede kennen
5. Houd er rekening mee dat kinderen zich kunnen schamen voor hun situatie
6. Denk eraan dat de ID-kaart vereist is bij sommige activiteiten
7. Investeer in openbaar vervoer of gratis fiets
8. Maak regelingen simpel

1. Maak (meer) gebruik van ideeën van (arme) kinderen/jongeren zelf

De kinderen en jongeren geven als belangrijkste advies om hen bij de inhoud en implementatie van het kindpakket te betrekken. Deze handreiking kan hierin leidend zijn. Meerdere perspectieven legitimeren het betrekken van jeugd bij de ontwikkeling van het kindpakket:

1. Kinderen en jongeren hebben volgens het Kinderrechtenverdrag het recht om hun mening te geven over zaken die hen aangaan,
2. Kinderen en jongeren ontwikkelen zich door jeugdparticipatie,
3. Het verhoogt de kwaliteit van datgene waar ze inspraak in krijgen.

De geïnterviewde kinderen en jongeren hebben tips gegeven die het succes van jeugdparticipatie kunnen vergroten. Deze zijn belangrijk om mee te nemen als gemeenten samen met kinderen/jongeren de samenstelling dan wel implementatie van het kindpakket gaan vormgeven.

2. Maak het kindpakket op een positieve manier bekend

Kinderen en jongeren zien dat er momenteel veel onwetendheid is over wat er via de gemeente mogelijk is voor kinderen en jongeren met minder geld. Ze vinden daarom dat een kindpakket bekendheid moet krijgen, wil het haar doel bereiken. Dat kan volgens hen op de volgende manieren:

- Posters met de regelingen ophangen in de wijk, bij voedsel-banken, jongerencentra, sportverenigingen en op scholen;
- Aanbod bekendmaken in de schoolkrant op de basisschool en middelbare school;
- Lokale tv of radio dan op Facebook en Twitter;
- Via een interactieve website van de gemeente of via school, hoewel die volgens de kinderen en jongeren al overvraagd wordt. Bij voorlichting via het onderwijs pleiten sommigen expliciet voor klassikale voorlichting in plaats van individuele voorlichting door mentoren; Kinderen zien een rol voor professionals in de bekendmaking;
- Leraren kunnen attenderen tijdens ouderavonden;
- Jongerenwerkers in de buurt kunnen jongeren wijzen op het pakket en waar je het kan halen;
- Vertrouwenspersonen kunnen doorverwijzen bij het vinden van de juiste hulp.

3. Maak de inhoud van het pakket geschikt voor alle culturen en leeftijden

Projecten en activiteiten moeten beter aansluiten bij jongere kinderen in armoede omdat die kwetsbaar zijn: de 0- tot 4-jarigen en de basisschoolleerlingen. Nu zijn activiteiten volgens de respondenten vaak te veel op oudere kinderen gericht. Ook werkt het belemmerend dat veel aanbod stopt, zodra jongeren 18 jaar zijn. Daarnaast vierten niet alle kinderen en jongeren Sinterklaas of Kerstmis, terwijl in die periode gemeenten vaak veel aandacht aan mensen in armoede besteden. Ook moet niet worden vergeten dat er verschillende groepen arme kinderen en jongeren zijn; niet alleen diegenen die bij de voedselbank komen.

4. Benader kinderen die net in armoede zitten, anders dan kinderen die al hun hele leven armoede kennen

Het kan voor een kind een grote ommekeer betekenen als je net in armoede raakt, doordat je realiseert wat je je opeens niet meer kan permitteren, bijvoorbeeld lopend naar de stad in plaats van met de bus, of een abonnement moeten opzeggen. Kinderen die langer armoede kennen, geven aan dat zij andere behoeften hebben. Dit neemt niet weg dat de basis te allen tijde geboden moet worden aan alle kinderen die in armoede opgroeien.

5. Houd er rekening mee dat kinderen zich kunnen schamen voor hun situatie

Er rust een taboe op 'arm zijn'. Regelingen zouden zodanig uitvoering moeten krijgen dat de ontvanger niet in de spotlights komt te staan. Bijvoorbeeld, als een jongere via een regeling een laptop krijgt, moet je niet aan de laptop kunnen zien dat het een 'regeling laptop' is, aldus de geïnterviewde kinderen en jongeren. Bij het lidmaatschap van een teamsportvereniging hoort continuïteit, waar sommige kinderen niet aan kunnen voldoen, omdat hun vergoeding stopt. Dit brengt een andere positie mee en bevordert deelname aan een teamsport allerminst.

6. Denk eraan dat de ID-kaart vereist is bij sommige activiteiten

Niet ieder kind heeft een Identiteitskaart. Sommige kinderen hebben geen geld om zo'n ID-kaart aan te schaffen, sommige kinderen kunnen geen kaart aanvragen vanwege het ontbreken van een verblijfsvergunning. Bij sommige sportverenigingen moet een kind een ID-kaart tonen om lid te worden of om officiële wedstrijden te kunnen spelen.

7. Vrije toegang tot openbaar vervoer of gratis fiets

Een gemeente kan van alles aanbieden, maar als een kind niet in de mogelijkheid is om ergens te komen, heeft het geen zin. Een veel genoemde belemmering in het kunnen participeren zijn de kosten voor openbaar vervoer, of het gebrek aan een fiets. Dit ontnemt hen de noodzakelijke bewegingsvrijheid om deel te nemen.

8. Maak regelingen simpel

Kinderen en jongeren in armoede hebben al genoeg zorgen. Het pakket moet daarom zo simpel mogelijk beschreven staan en makkelijk bereikbaar te zijn. Een goede check is om de samenstelling en daarmee de beschrijving van het kindpakket voor te leggen aan kinderen en jongeren zelf.

3

Drie voorbeelden van effectief kindgericht armoedebeleid

Kinderen hebben volgens het Kinderrechtenverdrag het recht om hun mening te geven. Zeker als het over henzelf gaat. Diverse gemeenten betrokken jongeren bij het vormgeven van hun lokale armoedebeleid. Ter inspiratie vindt u in dit hoofdstuk meer informatie over de wijze waarop dit wordt gedaan in Den Haag, Zoetermeer en Tilburg.

Project Leergeld Kids Den Haag: (10-12 jaar)

Inhoud

Het Project Leergeld Kids Den Haag was erop gericht kinderen uit minimagezinnen te laten participeren in de besluitvorming rond het verbeteren van hun positie. In een week tijd konden kinderen via allerlei activiteiten kennismaken met participatie in culturele, educatieve en recreatieve zin. Een onderdeel daarvan was het begeleiden van de kinderen bij het zelf vormgeven en uitvoeren van een onderzoek. Daarmee konden de kinderen de stichting Leergeld en de gemeente Den Haag adviseren over de behoeften van (arme) kinderen. Twintig kinderen uit groep 7 en de brugklas werden in korte tijd opgeleid tot 'onderzoekers' en deden vervolgens zelf een onderzoek naar de noden van kinderen uit minimagezinnen. Ze interviewden elkaar, maar ook kinderen in een buurthuis; in totaal 53 kinderen. Hun hoofdvragen waren: Hoe ziet het leven van kinderen in armoede eruit? Wat hebben kinderen in armoede nodig? Vrijwilligers van Stichting Leergeld ondersteunden hierbij. Zo begeleidden zij de uitjes, verzorgden de lunch en gingen met de kinderen naar het buurthuis.

Resultaten

De onderzoeksresultaten werden gepubliceerd in een speciale onderzoekkrant. De resultaten werden aangevuld met informatie die gedurende de week is verkregen vanuit het 'Leergeldspel' en aangeboden aan de gemeente, fondsen, scholen en organisaties.

In het verslag zijn de resultaten te lezen, waarin we zien dat dit project zeer geschikt is voor andere gemeenten: 'Het project dat is uitgevoerd bij Stichting Leergeld Den Haag heeft aangetoond dat een project gericht op het meedenken van kinderen over de besteding van middelen interessante inzichten kan opleveren. Tegelijkertijd, zeker indien ingebed in een projectweek vol andere leuke activiteiten, is deelname op zichzelf voor kinderen een aangename en zinvolle bezigheid'. Twee Leergeldkids die zich extra hebben ingezet voor dit project hebben een Haags jeugdlintje gekregen.

Aan de slag

Het project [Leergeldkids](https://leergeldkids.nl) kent een aantal randvoorwaarden, zo lezen we in het rapport van Stichting Alexander: 'Allereerst moeten er kinderen zijn die willen en kunnen meedoen. In Den Haag is het project gerealiseerd in een week dat kinderen vakantie hadden en daardoor op zoek waren naar dagbestedingen. Naast kinderen die kunnen participeren zijn voldoende materiële middelen van groot belang. Tenslotte is de nodige begeleiding van de kinderen vereist. Om het project goed op lokale mogelijkheden af te stemmen, is het aan te raden in overleg met de individuele Stichtingen Leergeld een op maat gesneden werkwijze te ontwikkelen waarin de activiteiten voldoende tot hun recht komen'.

Contact

www.leergelddenhaag.nl

Tel: 070-3601337

KinderAdviesRaad Tilburg (12-16 jaar)

De Kinderadviesraad Tilburg (KART) kijkt kritisch hoe mensen met een smalle beurs geholpen kunnen worden. Het doel is het geven van ongewone adviezen over de aanpak van armoede en het verzamelen van ideeën waar kinderen beter van worden. De KART wordt ondersteund door welzijnsorganisatie ContourdeTwern. De leden van de KART zijn allemaal in de leeftijd van 12 tot 16 jaar. Met hulp van vrijwilligers, stagiaires en de begeleider onderzoeken ze samen – door de ogen van een kind – het armoedeprobleem en het armoedebeleid in de Gemeente Tilburg. De KART bepaalt daarbij zelf de agenda en geeft adviezen aan instellingen en verenigingen, maar organiseert ook acties en zet zelf projecten op.

De KART komt regelmatig bij elkaar; de kinderen reiken ideeën aan, de begeleiders en vrijwilligers komen vaak met krantenartikelen, signalen of ook met ideeën en de kinderen bepalen uiteindelijk de acties. Daarnaast komen vertegenwoordigers van verschillende organisaties af en toe langs om ideeën uit te wisselen. Ook wordt de KART regelmatig om input gevraagd voor activiteiten die de gemeente organiseert of voor activiteiten voor organisaties als Stichting Leergeld, de Voedselbank of de spelothek. De KART komt vooral met ‘doe ideeën’ en neemt doorgaans zelf het initiatief voor activiteiten, het geeft ze daarmee vrijheid in de uitvoering en besluiten.

Resultaten

KART heeft in de afgelopen jaren allerhande ongevraagde adviezen gegeven en er is een variëteit aan activiteiten georganiseerd:

- dag van de democratie: debatdag voor jongeren;
- sinterklaasavond voor jongeren tot 18 jaar;
- actie kinderkerstpakketten voor de voedselbank;
- sport- en speldag;
- dagje Efteling;
- panna-toernooi;
- KART is ambassadeur van de Tilburgse [meedoenregeling](#)
- fietsenproject.

Aan de slag

De leden van de Tilburgse Kinderadviesraad vinden dat er in andere gemeenten ook een KinderAdviesRaad moet worden opgezet. Zij geven u de volgende tips:

Contact leggen

De KinderAdviesRaad Tilburg is een project dat ondersteund wordt door ContourdeTwern.

www.kinderadviesraadtilburg.nl

Tel: 06-34539673 en (013) - 572 83 83

e-mail: kart@contourdetwern.nl

Jongerenambassadeurs Zoetermeer (15-25 jaar)

De Jongerenambassadeurs is een jongerenparticipatieorgaan in Zoetermeer, bestaande uit een tiental jongeren en ondersteund door een begeleider vanuit Youth and the City. Het doel van de jongerenambassadeurs is om een brug te slaan tussen de jongeren en de gemeente. Dit doen ze door gevraagd en ongevraagd advies te geven over jongeren aan gerelateerde onderwerpen, hoofdzakelijk aan de gemeente maar ook aan andere organisaties.

Inhoud

De Jongerenambassadeurs uit Zoetermeer geven allerlei adviezen aan de gemeente Zoetermeer. Deze adviezen gaan bijvoorbeeld over wijkontwikkelingsplannen, de Zoetermeerpas en de koopzondagen. De Jongerenambassadeurs voeren al hun activiteiten zelfstandig uit.

Enige tijd geleden hebben de Jongerenambassadeurs invloed uitgeoefend op de armoedenotitie van de gemeente. Ze waren uitgenodigd om mee te doen aan een discussieavond met wethouders en ambtenaren. Dit leverde heel wat inzichten op, zoals manieren om de Zoetermeerpas te verbeteren. De Zoetermeerpas is een pas die ingezet kan worden om kortingen te ontvangen voor verschillende culturele en sportieve diensten en activiteiten. Jongerenambassadeurs bespraken de onbekendheid met de mogelijkheden van de pas en de schaamte van jongeren om ermee gezien te worden.

Resultaten

De Jongerenambassadeurs adviseerden de gemeente om zich veel pro-actiever op te stellen en veel meer bekendheid te geven aan de Zoetermeerpas. Vervolgens heeft de gemeente de website verbeterd en zijn er ideeën ontwikkeld om het imago te veranderen. De vernieuwing van de pas is ingezet: het wordt een kortingskaart met meerdere toepassingen en de pas krijgt een digitaal karakter, waarmee deze gebruiksvriendelijker wordt en makkelijker verkrijgbaar is. Via de Jongerenambassadeurs is ook het idee voor het Mentorproject ontstaan, opgestart op basisscholen en waarbij middelbare scholieren groep 8-leerlingen begeleiden naar activiteiten met de [Zoetermeerpas](#) om de deelname te verhogen.

Aan de slag

Andere gemeenten kunnen volgens de Jongerenambassadeurs ook hun bestaande jongerenraden of andere participatieorganen om advies vragen. Volgens de Jongerenambassadeurs hoeven dit niet per se jongeren in armoede te zijn. Jongeren kunnen zich over het algemeen toch al goed in anderen inleven. Wel is de timing van groot belang voor het geven van ongevraagde adviezen, over bijvoorbeeld armoede. Zo kwam het in het verleden nog wel eens voor dat de Jongerenambassadeurs spontaan een onderwerp onder de aandacht brachten terwijl de beleidsplannen al vaststonden. Verder legt hun begeleider uit dat de jongeren hier vrijwillig tijd insteken en dat je: *'...als jongerenambassadeurs niet overal bij kunt zijn... je moet goed plannen en kiezen waar je op gaat reageren. Je kan het beste een advies aanbieden op het moment dat het onderwerp actueel is.'*

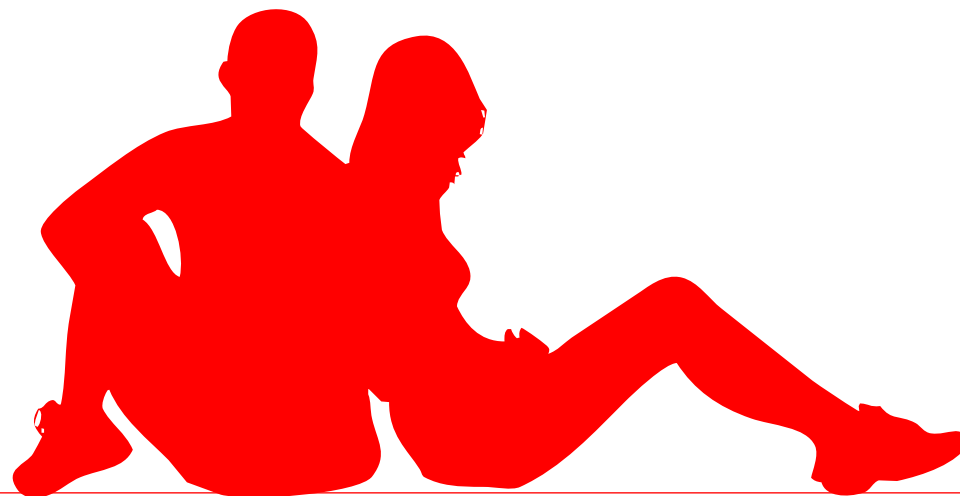
Ook moet je er als jongerenambassadeur rekening mee houden dat je soms best lang moet wachten op een antwoord. Besluitvormingsprocessen kosten veel tijd. Hierover zegt de begeleider: *'De kracht ligt in het uithoudingsvermogen van de jongeren, omdat de resultaten van hun inzet niet altijd meteen zichtbaar zijn. Zo werkt dat in de politiek.'*

Maar het is wel erg belangrijk dat jongeren bevraagd blijven worden. *Max (16 jaar): 'Jongeren hebben een ander perspectief. Jongeren ervaren de wereld anders dan beleidsmedewerkers die vooral in grote lijnen denken. Wij denken vooral na over hoe iets in de praktijk zou gaan.'*

Contact leggen

info@jongerenambassadeurszoetermeer.nl

Tel: 06-55558320

Ontwikkelingen in andere gemeenten

Naast deze drie gemeenten zijn ook andere Nederlandse gemeenten inmiddels geïnspireerd om kinderen en jongeren bij hun armoedebeleid te betrekken. De gemeenten Leeuwarden, Elburg en Roermond betrekken kinderen bij hun armoedebeleid en in de gemeente [Nuenen](#) heeft de lokale jeugdraad bepaald wat er in het gemeentelijk kindpakket is verspreid. [Amsterdam](#) heeft na eigen onderzoek haar aanbod aan voorzieningen verruimd in de vorm van een kindpakket: kinderen maken met hun voucher zelf een keuze uit een aanbod van onder andere kleding, een fiets of een activiteit op het gebied van sport, kunst en cultuur voor langere duur.

De gemeente [Groningen](#) heeft vanuit het armoedebeleid middelen verstrekt om in drie wijken een 'kidsreporterteam' toe te rusten. Kinderen uit achterstandsgezinnen brengen in kaart wat de mogelijkheden en voorzieningen zijn in de wijk om te participeren. Het team kan kinderen uit hun sociaal isolement halen en eraan bijdragen dat hun achterstand zo min mogelijk invloed heeft op hun maatschappelijke ontplooiing. Het resultaat wordt bepaald met de kinderen: bijvoorbeeld een online tool of een sociale kaart voor kinderen. De gemeente Groningen wil dit gebruiken om haar armoedebeleid te toetsen en de empowerment van kinderen te stimuleren.

Dit moet leiden tot een participatietool voor jeugdwerkers. Managers, kinderwerkers en wijkcoördinatoren zijn actief betrokken bij het begeleiden en faciliteren van de Kidsreporters. Het idee is dat ze dit na verloop van tijd met enige regelmaat zelf uit kunnen voeren. Een aantal gemeenten heeft zich aangesloten bij het recentelijk geopende [platform](#) kansvoormijnkind.nl dat per aangesloten gemeente weergeeft wat de regelingen zijn waar een kind in armoede recht op heeft.

Jeugd laten participeren in uw jeugdbeleid

Wat is jeugdparticipatie?

Jeugdparticipatie is gedefinieerd als: de invloed die een jeugdige heeft op zijn of haar leefomgeving. Als het gaat om jeugdparticipatie betreft het grofweg twee groepen: kinderen tot 12 jaar en jongeren van 12 tot 23 jaar. Jeugdparticipatie betreft alle beleidsterreinen op lokaal niveau die voor kinderen en jongeren relevant zijn. Het gaat om de ontwikkeling van beleid, de uitvoering en de evaluatie. Een gemeente kan kinderen en jongeren op allerlei manieren betrekken bij haar beleid. Er wordt uitgegaan van meerdere niveaus van participatie. Ze zijn weergegeven op een participatieladder met de volgende treden, gebaseerd op [artikel 12 van dit VN-Verdrag](#) en [artikel 12 van dit VN-Verdrag](#):

Waarom kinderen en jongeren betrekken?

Gemeenten zijn verplicht burgers en/of jongeren te betrekken bij het vormgeven van beleid. Door met jongeren te praten krijgt een gemeente inzicht in de problemen, wensen en behoeften van deze groep en kunnen ze hun beleid hier zo veel mogelijk op toespijken. Daarnaast vormt de eigen kracht van jeugd een nadrukkelijk uitgangspunt in het jeugdzorgstelsel waar gemeenten verantwoordelijk voor worden. In de stelselwijziging wordt sterk ingezet op participatie van de jeugd. Het uitgangspunt is om kinderen en jongeren meer te betrekken bij het beleid en eigen kracht te stimuleren. Gemeenten moeten samen met jeugd invulling geven aan deze taken.

Er zijn meerdere goede redenen om dit te doen:

- 1 Kinderen en jongeren hebben volgens het Kinderrechtenverdrag het recht om hun mening te geven over zaken die hen aangaan;
- 2 Kinderen en jongeren ontwikkelen zich door jeugdparticipatie;
- 3 Het verhoogt de kwaliteit van datgene waar ze inspraak in krijgen.

1. Het kind heeft er recht op

Nederland heeft zich door ondertekening van het Verdrag voor de Rechten van het Kind gecommitteerd aan de verantwoordelijkheid om deze rechten in Nederland te waarborgen. Dat kinderen en jongeren het recht hebben om hun mening te geven, mee te praten en mee te beslissen over hun leefomgeving, is vastgelegd in [artikel 12 van dit VN-Verdrag](#): 'het kind heeft het recht om zijn of haar mening te geven over alle zaken die het kind aangaan. De overheid zorgt ervoor dat het kind die mening kan uiten en dat er naar hem of haar wordt geluisterd. Dit geldt ook voor gerechtelijke en bestuurlijke procedures'.

Kinderen en jongeren dienen vanuit dit recht in staat gesteld en gestimuleerd te worden zich vrij te uiten en te ontwikkelen door eigenwaarde op te bouwen, en kennis en vaardigheden op te doen. De mening van kinderen en jongeren moet gerespecteerd en meegenomen worden in zaken die hen aangaan. Dat zijn de uitgangspunten van het rechtsperspectief. Dit is uitgewerkt in verschillende internationale

2. Het kind groeit er persoonlijk door

Jeugdparticipatie draagt bij aan de ontwikkeling van jongeren en heeft een educatieve functie. Steeds vaker doen kinderen en jongeren actief mee in onderzoek naar vraagstukken over hun eigen leefsituatie en leefomgeving. Deze vorm van participatief onderzoek houdt in dat kinderen en jongeren bij voorkeur zo veel mogelijk onderdelen van het onderzoeksproces zelf uitvoeren. Doordat ze deelnemen in uiteenlopende vormen van participatie dragen jongeren actief bij aan de samenleving en kunnen zij zich ontwikkelen tot bewuste burgers die zich betrokken voelen bij de samenleving. Participatie [zorgt](#) ervoor dat jongeren zich vaardigheden eigen maken, dat ze kennis opdoen en zich zowel persoonlijk als sociaal ontwikkelen.

De persoonlijke ontwikkeling van jongeren houdt in dat kinderen en jongeren zaken ontwikkelen als zelfvertrouwen, zelfrespect en sociale verantwoordelijkheid ontwikkelen, maar participatie kan bijvoorbeeld ook positieve effecten opleveren voor hun psychosociaal welzijn, schoolprestaties, sociale verbondenheid en kritisch denken (De Winter, 2005). Participatie is vanuit dit [perspectief](#) dus een educatief proces dat bijdraagt aan de ontwikkeling van jongeren tot actieve, welbewuste en betrokken burgers. In zowel het educatief-, als rechtsperspectief staat de mogelijkheid van de jeugd om zich te ontwikkelen, centraal.

3. Inspraak verhoogt de kwaliteit van diensten en voorzieningen

Het inspraakperspectief houdt in dat beslissingen binnen het beleid gebaseerd zijn op de invloed, inspraak en initiatieven van kinderen en jongeren. Kinderen en jongeren zijn betrokken bij het voorbereiden, vormen of uitvoeren van dat beleid. Als het beleid en het aanbod van voorzieningen voor kinderen en jongeren beter afgestemd zou zijn op hun problemen, behoeften en wensen, dit de kwaliteit van voorzieningen.

Snel aan de slag met jeugdparticipatie

Voor gemeenten, die aan de slag gaan met jeugdparticipatie, zijn de volgende belangrijk:

- *Doelen moeten duidelijk zijn; wat wil je als gemeente met jeugdparticipatie? Op welk niveau wil je jeugdparticipatie organiseren: om welke trede op de ladder gaat het?;*
- *Kinderen en jongeren moeten weten hoe ver hun beslissingsbevoegdheid reikt en wat die van anderen is;*
- *Er moet voldoende aandacht zijn voor het leerproces van kinderen en jongeren;*
- *Het resultaat moet herkenbaar zijn;*
- *Kinderen en jongeren moeten geïnformeerd worden over de resultaten en effecten*

Er zijn allerhande stappenplannen en hulpmiddelen om jeugdparticipatie in een gemeente concreet vorm te geven. Deze zijn bijvoorbeeld weergegeven in de [Toolkit](#) jeugdparticipatie die het Verwey-Jonker Instituut vervaardigde met Stichting Alexander binnen Be Involved; een verzamelnaam van diverse instrumenten ter bevordering van jongerenparticipatie in gemeenten.

Het is belangrijk om als gemeente eerst de uitgangspunten en doelen te bepalen: gaat het over kinderen of jongeren? Vervolgens moeten er randvoorwaarden worden gesteld en kan jeugdparticipatie worden voorbereid en uitgevoerd met hulp van allerlei beschikbare methodieken. Het verschil tussen kinderparticipatie (tot 12 jaar) en jongerenparticipatie (12-23 jaar) zit hem in de cognitieve en sociale ontwikkeling. Dit is iets om bij de keuze voor methodieken rekening mee te houden. Vergeleken met jongerenparticipatie zijn er specifiek voor kinderparticipatie nog weinig tools voorhanden. Wel is er een [handreiking](#) met een overzicht van inspirerende voorbeelden en deze [handreiking](#) biedt een overzicht van beschikbare werkvormen.

Stappenplan voor jeugdparticipatie

Stap 1: Bepaal uitgangspunten en doelen

Het is van belang de diversiteit aan belangen en verwachtingen van jongeren in het oog te houden.

Formuleer daarom de volgende doelen:

- wat de gemeente uiteindelijk wil bereiken: incidentele of structurele participatie
- voor welke doelgroepen: jongeren en/of kinderen
- op welk niveau op de ladder een gemeente participatie wenst: voor kinderen en jongeren moet helder zijn hoe ver hun beslissingsbevoegdheid reikt en wat die van anderen is;

Stap 2: Stel randvoorwaarden

- Zorg er als organisatie voor dat de belangrijkste randvoorwaarden ingevuld zijn.
- Verder is het noodzakelijk om alle betrokken organisaties uitvoerig te informeren over het traject.
- Stel tijd, materiaal, ruimte en vergoeding beschikbaar voor de begeleiding van het traject, de begeleiding van de methodes, de uitvoering van de methodes en de deelname van collega's en jongeren aan activiteiten.

Stap 3: Voorbereiden van uitvoering

- Kies een beproefde en geschikte methode. De keuze voor een participatiemethode is onder andere afhankelijk van de doelgroep, de tijdsinvestering en het aantal jongeren dat de gemeente wil bereiken. Met de beschreven uitgangspunten, doelgroepen en randvoorwaarden kan een gemeente vervolgens kiezen voor een bijpassende methodiek.

Stap 4: Uitvoeren van methode

- De activiteiten met jongeren vinden plaats op een vooraf bepaalde datum, tijdstip en locatie en aan de hand van een concreet programma. Het succes van de uitvoering hangt deels af van praktische voorwaarden en aandachtspunten.
- Maak ook duidelijke afspraken over vergoeding van onkosten. belangrijke praktische tips voor de jongerenbijeenkomsten: zorg voor afwisseling en een veilige sfeer tijdens de bijeenkomst en maak duidelijke afspraken over het vervolg.
- Houd er rekening mee dat het resultaat of effect herkenbaar moet zijn en dat kinderen en jongeren hierover tijdig geïnformeerd dienen te worden.

Stap 5: Evaluatie en doorstart

- Een evaluatie van de uitgevoerde taken is nodig om een goed vervolg te kunnen geven aan de participatie-activiteit(en). Kinderen en jongeren kunnen eventuele vervolgstappen aangeven of (ook) uitvoeren.

In de genoemde toolkit staat wat wanneer ingezet kan worden, weergegeven op doelgroep, methodiek en context. De meeste van deze jeugdparticipatiemethodieken zijn specifiek in te zetten om jongeren te betrekken bij armoedebeleid.

Achtergrond

De Kinderombudsman riep voor zijn rapport ‘Kinderen in armoede’ kinderen en jongeren die in armoede leven op om hun verhalen en ervaringen met hem te delen. Ook ouders en professionals werden gevraagd om aan te geven of het huidige armoedebeleid effectief is voor kinderen. Daarnaast heeft de Kinderombudsman alle gemeenten bevraagd naar hun armoedebeleid. In dit hoofdstuk vindt u de meest opvallende zaken:

Kinderen over hun armoedesituatie

1. Armoede heeft grote gevolgen voor kinderen

Het merendeel van de kinderen (uit onderzoek) geven aan dagelijks met geldgebrek te worden geconfronteerd en maken zich zorgen over de situatie thuis en over hun toekomst.

2. Opgroeien in een gezin met weinig geld isoleert kinderen en

Bijna twee op de drie kinderen van de onderzoeksgroep participeert niet in clubs, zoals sport of cultuur. De kosten hiervoor vormen de belangrijkste drempel.

3. Armoede is nog steeds een groot taboe in Nederland

Niet alleen praten kinderen weinig met hun ouders over de armoede thuis, zij praten hierover ook bijna niet met anderen.

4. Kinderen hebben inventieve oplossingen

De kinderen gaan allemaal op hun eigen manier om met armoede. Sommige hebben een bijbaantje of proberen te sparen. De geïnterviewde jongeren zijn zich allemaal zeer bewust van de prijzen en kritisch over wat je nu echt nodig hebt.

Volwassenen en professionals over kinderen in armoede (zie rapport juni '13)

1. Toegang tot hulp en ondersteuning is nodig

Uit de reacties van de volwassenen klinkt de mening dat ouders meer steun en hulp zouden moeten krijgen. Zoals ook al uit de reacties van kinderen blijkt, leidt armoede tot stress en psychische problematiek van de ouders. Deze gezinnen moeten naast hulp die is gericht op de financiële situatie (schuldhulpverlening, budgettering) ook steun en begeleiding krijgen in het opvoeden van hun kinderen.

2. Voor kinderen in armoede maakt het verschil in welke gemeente je opgroeit

De voornaamste conclusie uit de reacties van ouders en professionals op het Meldpunt Kinderen en Armoede is dat zij het gevoel hebben dat het in Nederland uitmaakt waar je als kind in een armoedesituatie woont en opgroeit. Veel van de steun en hulp die gezinnen ontvangen, komt vanuit een particulier initiatief zoals Stichting Leergeld en de voedsel- of kledingbanken. De gezinnen vinden de hulp waardevol, maar deze voorzieningen zijn niet in alle gemeenten aanwezig. Daarnaast hebben gemeenten een eigen armoedebeleid. Ze geven in meer of mindere mate actief informatie over aan de gezinnen die daarvoor in aanmerking komen.

3. Scholen houden te weinig rekening met armoedeproblematiek bij het vragen van bijdragen van ouders

Veel scholen in het basis- en voortgezet onderwijs zijn zich er onvoldoende van bewust dat de gevraagde bijdragen van ouders, zowel vrijwillig als verplicht, voor sommige ouders niet op te brengen is. Het gevolg kan zijn dat kinderen worden buitengesloten. Volwassenen en professionals geven aan dat het onderwijs betaalbaar moet blijven en dat allerlei extra kosten niet aan ouders doorberekend zouden moeten worden.

Gemeenten over hun armoedebeleid voor kinderen

1. Visie en doelstellingen ontbreken bij voorzieningen voor kinderen in armoede

De visie en doelstellingen van het algemene armoedebeleid zijn gericht op het bevorderen van maatschappelijke participatie door financiële ondersteuning. Dit beleid is vooral gericht op uitkeringsgerechtigden, terwijl er juist nu 'nieuwe' groepen bij komen met financiële problemen. Voorbeelden zijn zzp'ers, werklozen, mensen met schulden. Veel gemeenten hebben deze burgers en hun kinderen vaak nog niet op hun netvlies. Gemeenten krijgen van de rijksoverheid een budget voor inkomensbeleid voor mensen met een inkomen tot 110% van het sociale minimum.

Gemeenten zetten met hun algemene armoedebeleid indirect in op het ondersteunen van kinderen. Ze doen dit door gezinnen met kinderen en alleenstaande ouders financieel te ondersteunen. In gemeenten zonder specifieke voorzieningen voor kinderen is de aandacht voor de leefsituatie van deze groep beperkt.

De grote meerderheid van de gemeenten (88.4%) heeft specifieke voorzieningen voor kinderen, zoals het ondersteunen van de deelname aan sport en cultuur en onderwijsfaciliteiten. Gemeenten concentreren zich vooral op deelname aan culturele en sportactiviteiten van deze groep kinderen: achtereenvolgens 93% en 92%.

In maar twee van de geïnterviewde gemeenten is dit een onderdeel van geformuleerd beleid. Voor de overige gemeenten betekent dit dat ze geen beleidsdoelstellingen hebben opgesteld waaraan de effecten van de voorzieningen kunnen worden getoetst.

2. Gemeenten verschillen sterk in voorzieningen voor kinderen in armoede

De voorzieningen voor kinderen zijn onderdeel van verschillende beleidsterreinen, zoals armoede-, jeugd-, onderwijs-, sport- en gezondheidsbeleid. Gemeenschappelijk is dat gemeenten zich vooral richten op het ondersteunen van de sociale participatie van kinderen.

Hoe kinderen vervolgens kunnen deelnemen, verschilt erg. Het gaat dan niet alleen om de beschikbare voorzieningen, maar ook om het aantal kinderen dat kan deelnemen. In sommige gemeenten bestaat er een open eindregeling en kunnen alle kinderen deelnemen, maar in andere gemeenten is dit aantal zeer gering.

3. Samenhangende aanpak ontbreekt voor het verbeteren van de leefsituatie van kinderen in armoede

De ondersteuning van de diverse onderdelen van de leefsituatie van kinderen in armoede is belegd bij verschillende beleidsafdelingen van een gemeente. De interne samenwerking om tot een integrale aanpak voor kinderen te komen is cruciaal, maar dat vindt nog weinig plaats. Tot nu toe is er vaak sprake van persoonsgebonden contacten. Wat betreft de externe samenwerking, deze is nog vaak gericht op het 'vinden van de doelgroep' en het uitwisselen van informatie.

4. Weinig gemeenten weten of kinderen in armoede de voor hen bedoelde voorzieningen goed gebruiken

Het monitoren of de voorzieningen de rechthebbende minima en hun kinderen bereiken, gebeurt of niet of halfslachtig, omdat maar voor een deel van de voorzieningen bekend is wie er gebruik van maakt. Verder is het vaak onduidelijk of het geld dat aan de ouders wordt verstrekt wel bij de kinderen terechtkomt. Waarin gemeenten ook verschillen, is het stimuleren van het gebruik van de voorzieningen. Veel gemeenten geven goede bekendheid aan de mogelijkheden door schriftelijke en digitale media, maar er zijn er ook die hier minder aandacht aan besteden.

5. Kinderen hebben onvoldoende stem in het ontwerpen en uitvoeren van op hen gericht beleid.

Een van de belangrijkste resultaten uit het onderzoek is dat kinderen in nog maar heel weinig gemeenten zelf invloed hebben op het beleid (4,6%). Gemeenten blijken niet goed te weten hoe ze dit moeten aanpakken. Het ontbreekt ze aan handvaten om vorm te geven aan beleidsparticipatie van kinderen in armoede.

Meer informatie

De Kinderombudsman ziet er op toe dat in Nederland de rechten van het kind worden nageleefd. Dit Hoog College van Staat is een onafhankelijk instituut, dat sinds 1 april 2011 bestaat. De eerste Kinderombudsman van Nederland is Marc Dullaert. De Kinderombudsman controleert of de kinderrechten in Nederland worden nageleefd door de centrale en decentrale overheid, maar ook door private organisaties in het onderwijs, de kinderopvang, jeugdzorg en de gezondheidszorg.

De Kinderombudsman adviseert het parlement en organisaties gevraagd en ongevraagd en maakt mensen bewust van de kinderrechten. Op die manier verbetert hij de positie van kinderen en jongeren in Nederland. De Kinderombudsman adviseert kinderen en jongeren over manieren waarop ze voor hun rechten kunnen opkomen: alleen, of met een groep kinderen of jongeren.

De Kinderombudsman is onderdeel van Bureau Nationale ombudsman. De Kinderombudsman heeft een eigen werkgebied en bevoegdheden. Hij **rapporteert** jaarlijks aan de Tweede Kamer.

Totstandkoming handreiking

Deze handreiking is tot stand gekomen met de hulp en inzet van kinderen en jongeren. In focusgroepgesprekken discussieerden kinderen en jongeren over de vraag waaraan het gemeentelijke beleid (extra) aandacht moet besteden, wil het door de Kinderombudsman aanbevolen kindpakket aansluiten op de behoeften en wensen van kinderen en jongeren zelf. Daarnaast is er een bijeenkomst georganiseerd met kinderen en jongeren die in armoede leven en zijn er interviews afgenomen. In totaal is er met 25 kinderen en jongeren tussen de 9 en 23 jaar gesproken over de voorwaarden om het kindpakket tot een succes te maken: hoe bereikt het kindpakket de juiste doelgroep? Waar moet het

aan voldoen, wil het in hun praktijk werken? De aanbevelingen zijn vervolgens voorgelegd aan een vertegenwoordiging van beleidsmakers van 12 gemeenten die van plan zijn met het kindpakket aan de slag te gaan. Met hun input is deze handreiking vervolmaakt. Uiteraard zijn de namen van kinderen gefingeerd. Deze handreiking is tot stand gekomen in samenwerking met het [Verwey Jonker Instituut](#) .

Wij laten van je horen.

De Kinderombudsman

Postbus 93122
2509 AC Den Haag

0800-876 54 32
(maandag tot en met vrijdag van 12.00 tot 17.00 uur)

info@dekinderombudsman.nl
www.dekinderombudsman.nl

Deze handreiking is tot stand gekomen i.s.m. het Verwey-Jonker Instituut
www.verwey-jonker.nl

Opmaak & ontwerp : VijfkeerBlauw, Rijswijk

Maart 2014

KOM002/2014